

המלצות ספרים לראש

עמ' 14-12

השנה

פועלי כל הארצות התאחדו!

זה הדבר

ZO HADEREKH

زوهديرخ

גיליון 37 / 17 בספטמבר 2025 - מיוחד לראש השנה

מלחמת הנצח של סופר-ספרטה

עמ' 3

ראיון עם ח"כ עופר כסיף

עמ' 5-6

איך להיאבק בפשיזם

עמ' 8

עלום: מילאט 90

דרוש שינוי כולל במשטרה

מכתבים למערכת

גורלם של עצורי עזה

בהתראה ברגע האחרון, שלא אפשרה לציבור ולארגוני זכויות אדם להגיע ולהשתתף בדיון, קיימה באחרונה ועדת חוץ וביטחון של הכנסת דיון בזק בהארכת תוקפו של חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים - החוק שמכוחו מוחזקים אלפי אנשים מעזה בישראל ללא משפט, במשך כמעט שנתיים. הוועדה אישרה את נוסח הצעת החוק פה אחד, והוא עבר בקריאה שנייה ושלישית בכנסת למחרת.

מדובר בחוק המאפשר פגיעה קריטית בזכויות האדם של עצורים, ובראש ובראשונה - החזקה ללא כל קשר עם העולם החיצון, מניעה ממושכת של מפגש עם עורך דין והיעדר ביקורת שיפוטית ראויה. זאת למרות ריבוי העדויות בדבר אלימות כלפי עצורים, תחלואה קיצונית ועשרות מקרי תמותה.

גם המנגנונים שקבעה הכנסת - לאחר לחץ משפטי וציבורי שלנו, החברה האזרחית, ושל הקהילה הבינלאומית - לפיקוח על הנעשה במתקני המעצר הצבאיים ואלה שבחסות שב"ס, נותרו ככלי ריק. הדיווחים בנושא, אם היו כאלה, חסויים כולם. לא ברור אם כלל התקיימו ביקורים רשמיים מטעם המדינה במתקנים אלו, ואם כן - בידי מי נעשו, מה ממצאיהם ועוד.

מתחילת המלחמה, שחררה ישראל כמחצית מבין העזתים שנעצרו, כלומר שלא הייתה הצדקה להחזקתם במעצר מלכתחילה. נכון לעכשיו ישראל מחזיקה ב-2,850 עצורים מעזה. במקום יחס אנושי ומשפט צודק, ממשיך שירות בתי הסוהר להחזיק בהם בתנאי בלתי אנושיים במתכוון. זו מדיניות נקמנית מכוונת ומוצהרת. מיותר לומר שוב עד כמה הדבר לא רק פגום ופסול מוסרית, אלא - כפי שהעידו שורדי שבי ישראלים בעצמם - משפיע ישירות לרעה על תנאיהם ועל היחס לחטופים הישראלים בשבי החמאס.

נמשיך להיאבק נגד החוק. בזכות העתירה שאנו מובילים לבג"ץ, הצלחנו להביא לחשיפת מספר העצורים מעזה מאז פרוץ המלחמה, ולהעלות את הנושא לסדר היום הציבורי, התקשורתי והבינלאומי. במסגרת ההליך המשפטי נחשפו לראשונה נתונים על מספר העזתים ששוחררו, אלה שעדיין מוחזקים במעצר, ואלה שהמדינה אינה יודעת לספק לגביהם כל מידע.

במסגרת עבודתנו המשפטית אשתקד, איתרנו למעלה מ-500 עצורים, ביצענו כמעט 100 ביקורים בבתי כלא, הגשנו 30 תלונות וחמש עתירות עקרוניות. בתחום ההסברה סייענו בקידומן של שתי הצעות חוק, השתתפנו בארבעה דיוני ועדות בכנסת, הגשנו 10 דוחות לקהילה הבינלאומית ותרמנו לפרסומם של 85 כתבות ומאמרים בנושא - בישראל ובעולם. בנוסף, השקנו את התרגום העברי של פרוטוקול איסטנבול בכנס מקצועי גדול, והכשרנו אנשי מקצוע נוספים מתחומי הרפואה ובריאות הנפש בזיהוי ובסיוע לקורבנות עינויים.

עו"ד טל שטיינר

מנכ"לית הוועד נגד עינויים

ניתן לשלוח מכתבים למערכת באמצעות הדוא"ל
zohaderekh@gmail.com
או לחיבת דואר 26205 ת"א-יפו 6126102

דברים בשם אומרם

אחדות העם עאלק

"מנהלת מחוז ירושלים במשרד החינוך, כרמית הרוש, פנתה לחברי מועצות התלמידים בעיר ובמחוז בבקשה שלא ימחו למען החטופים עם פתיחת שנת הלימודים. במכתב, שעליו חתומה גם מנהלת מינהל חברה ונוער במחוז ירושלים דרורה הרמן, נטען כי פעילות שכזאת 'תפגע באחדות העם'. לדברי השתיים, 'הדרך לחיזוק והדהוד הכמיהה להחזרת החטופים יכולה לעבור בציר מחאה שבעיקר משפיע לרעה על אחדות העם, ויכולה לעבור בציר של תמיכה במדינה, בחיזוק חיילי צה"ל והעלאת המורל הלאומי ובהסברה חיובית'. השתיים הזמינו את מנהיגי הנוער בכל מוסדות החינוך, הארגונים והרשויות לקיום מעגלי שיח לטובת תכנון 'פעילות חיובית ובונה שתאפשר לנו להשפיע לטובה יחד לחזרת החטופים וסיום המלחמה בניצחון'."

נועה לימונה, "הארץ", 3.9

שלטון בעלי הון למען בעל הון אחד

"נשיא ארה"ב דונלד טראמפ מאוד אוהב כסף. מאז חזר לבית הלבן, עסוקים הוא ובני משפחתו בניצול מעמד הנשיאות ובמונטזיזציה של המותג 'טראמפ'. הם עושים הכל: מכירה של מוצרים ממותגים; מכירה של החלטות התובע במשרד המשפטים; גיוסי כספים מנסיכי המפרץ הפרסי; קידום פרויקטים נדל"ניים ברחבי העולם; ובעיקר מיזמי קריפטו, שיצרו עבורם — לאחר שישה חודשים בלבד בבית הלבן — את עיקר הרווחים. כמה כסף עשה טראמפ מאז החל לכהן כנשיא? הספירה לא פשוטה, כי החברה של טראמפ אינה ציבורית, בכל זאת, יש מי שניסה לסכם אותם. לפי מחקר של דיוויד קירקפטריק שפורסם החודש במגזין 'ניו יורקר', הרווחים הפרטיים של משפחת טראמפ מאז תחילת כהונתו הגיעו לסכום חסר-תקדים בהיסטוריה המודרנית של פוליטיקאים, גם אלו שהם דיקטטורים מושחתים: 3.4 מיליארד דולר, בהערכה שמרנית."

איתן אבריאלי, "דה מרקר", 31.8

מאכערים מוכרים את בריאותנו

"פרקליטות המדינה מעכבת את הגשת כתב האישום נגד מוטי בבצ'יק, בכיר העסקנים בפוליטיקה החרדית, למרות שהמשטרה סיימה את החקירה כבר לפני שלוש שנים. האיש הוא החשוד המרכזי בתיק שוחד שמככבים בו לוביסטים, ענקיות מזון, תאגידי תרופות, טבק וקנאבים — וסיפורים מסמרי שיער על האופן שבו מוכרים את הבריאות של אזרחי ישראל תמורת בצע כסף. בתיק הזה יש כל מה שצריך כדי לפרנס סדרת פשע מצליחה: תאגידי תרופות, סיגריות וקנאבים, לוביסטים ומאכערים אפופי סודיות, עיתון מפלגתי שנחשד כצינור להלבנת כספי שוחד — וכולם מעורבים יחד בלשכת שר שנשלטה בידי חסידות גור הכוחנית והעשרה."

איתמר ב"ז, "שקוף", 4.9

המלחמה הנצחית של סופר-ספרטה

הפצצת בניין רב-קומות בעזה השבוע מאז תחילת המתקפה על עזה הרסו כוחות הכיבוש עשרות רבי-קומות (צילום: וואפא)

דומה לספרטה בהיבט נוסף – המדינה הספרטנית שלטה בשכבה של עובדים משועבדים וחסרי זכויות שנקראו "הלואים". כדי למנוע מההלואים למרוד, נהגו שלטונות ספרטה להכריז עליהם מלחמה מדי שנה, ואף העסיקו משטרה חשאית שתפקידה היה להטיל טרור על ההלואים ולדכאם. נתניהו, כבנו של היסטוריון, כנראה יודע למה הוא מתכוון בדברו על "סופר-ספרטה".

חסות אמריקאית איננה פתרון

בעקבות הבהלה הציבורית שעורר נאומו ופרסום הדיווחים הראשונים על ירידות בבורסה, ניסה נתניהו לתקן את הרושם באירוע שנערך במשרד החוץ בירושלים בהשתתפות משלחת של 250 מחוקקים אמריקאים. ראש הממשלה אמר: "אמר לי שישיראל מבודדת, חלקן (מדינות אירופה – אב"י) הטילו אמברגו נשק. האם נוכל להתמודד עם זה? כן, נוכל. אנו ניעזר גם בארצות הברית. אנו משתפים פעולה עם ארצות הברית בנושא מודיעין משמעותי ונשק. אנו נהנים מתמיכה דו-מפלגתית בארצות הברית. אנו יכולים לייצר דברים. נעבוד על העצמאות שלנו, מי שחושב באירופה שיוכל למנוע את זה מאיתנו – ייכשל".

נתניהו סבור, אם כן, שישיראל תוכל להתמודד עם הבידוד הבינלאומי באמצעות תמיכה של המעצמה האמריקאית. במילים אחרות, כל עוד ישראל נהנית מחסות אמריקאית ומאספקת נשק אמריקאי – היא יכולה לצפצף על העולם. ישיראל אמנם מסוגלת להמשיך במסע ההרס במזרח התיכון באמצעות נשק אמריקאי. אך העמקת הבידוד הבינלאומי דוחפת את ישיראל לעבר חנק כלכלי חסר תקדים. החברה בישיראל צפויה לשלם מחיר כבד על ההפקרות הפושעת של ממשלת הימין.

אך הפיכת ישיראל למדינה מצורעת אינה גזרת גורל. יש פתרון, שאותו יש ליישם כבר עכשיו: הפסקה מיידית של מלחמת ההשמדה, החזרת כל החטופים בהסכם, סיום הכיבוש, הכרה במדינה פלסטינית עצמאית בצד ישיראל וחתומה על הסכם שלום צודק.

הצבא החל השבוע בפלישה קרקעית לעיר עזה, המלווה בהסלמת ההפצצות האוויריות. מקורות רפואיים בעזה מסרו (17.9) כי לפחות 153 בני אדם נהרגו בתקיפות בעיר מאז תחילת הפלישה. עוד דווח על יותר מאות פצועים ועשרות נעדרים. לפי הערכות, עד כתיבת שורות אלה עזבו את העיר מאות אלפי עקורים – כשליש מאוכלוסייתה.

מק"י וחד"ש גינו בחריפות את המתקפה: "החלה הפלישה הקרקעית לעזה בגיבוי ממשל טראמפ להשמדת העיר. זה רגע של שפל מפלצתי, של שבר מוסרי, היסטורי ואנושי. מה שמתרחש כעת מול עינינו אינו 'מבצע צבאי' אלא פעולת השמדה הנעשית

בידיעה ברורה כי זו תוביל לפגיעה חסרת תקדים באוכלוסייה אזרחית כחלק מפשעי ההגליה נגד העם הפלסטיני".

עוד נכתב בגילוי הדעת של מק"י וחד"ש: "כל מי שאיפשר את המהלך הזה – בדרג המדיני, המשפטי והצבאי – לוקח חלק במעשה שצפוי להיחשב פשע בקנה מידה היסטורי. לא ניתן יהיה לטעון שלא ידעו, לא ראו, לא הוזהרו. על חשבון דם ילדי עזה ואזרחיה, ועשרות החטופים, פושעי ההשמדה משוכנעים שהם לא ישלמו מחיר. אבל בישיראל האזרחים, יהודים וערבים, ממשיכים לשלם מחיר. ממשלת הימין בגיבוי ארה"ב והריאקציה הערבית מסלימה את המצב שוב ושוב, ומעמידה את חיי כולנו בסכנה למען הזיות הנדל"ן בריבירה ההתנחלותית. במציאות, המשק קורס תחת נטל מלחמה בלתי נגמרת, החברה נשחקת, הפגיעה הנפשית גוברת, והשנאה מכחישה כל עתיד ותקווה. במקום ביטחון – עוד אסון." "עכשיו זה הרגע להשמיץ קול רם וברור: לעצור את הפלישה הנפשית מיד. על אומות העולם להכיר במדינה הפלסטינית בצד ישיראל במעשים ולא בפסגת גינויים חסרת משמעות. ההיסטוריה תזכור – והשתיקה תהיה כתם על כל מי שבחר בה", הוסיפו מק"י וחד"ש.

דיסטופיה מיליטריסטית

ביום הפלישה נשא ראש הממשלה נתניהו נאום בכנס החשב הכללי בירושלים. בדבריו הודה נתניהו כי ישיראל נקלעה לבידוד מדיני, וכי יהיה עליה "להסתגל לכלכלה עם סממנים אוטריקיים" עקב קטיעתם של קשרי המסחר הבינלאומיים. לפי נתניהו, הבידוד הבינלאומי "מגביל את היכולת שלנו לייבא חלקי נשק, ומאיים עלינו בניצנים כלכליים. זה נתון, וקשה מאוד להשפיע על זה". עוד הוסיף: "אנחנו יכולים למצוא את עצמנו במצב שבו תעשיות הנשק שלנו יהיו חסומות. אנחנו נצטרך לפתח פה תעשיות נשק. אנחנו נצטרך להיות אתונה וסופר-ספרטה. אין לנו ברירה".

נתניהו מעלה על נס את ספרטה – עיר-מדינה ביוון העתיקה שנשלטה בידי אריסטוקרטיה לוחמנית שנודעה בכוחה הצבאי. במאה החמישית ניהלה ספרטה מלחמה ארוכה וקשה נגד יריבתה אתונה, ולבסוף ניצחה. אך רק דור אחד לאחר מכן הובסה ספרטה המותשת והמוחלשת בידי קואליציה של ערי-מדינה אחרות, ובסופו של דבר איבדה את עצמאותה. לבד מהתרבות המיליטריסטית והמלחמה המתמשכת, ישיראל

במועצת תנ"י הוצג חזון של תקווה ושוויון

סיום הלימודים בו; הרצאות ומפגשים של סטודנטיות; גיבוש תוכניות סניפיות של מפגשים עבור נשים צעירות, אשר יעסקו בעניינים מקומיים ואישיים וגם בפוליטיקה.

ד"ר שרה חוסארי ריכזה את הסדנה "איך נעודד נשים לצאת ולהצביע בבחירות?". המשתתפות הדגישו, כי מי שמצביעה – משפיעה, ולכן חשוב להעלות את שיעור ההצבעה בקרב נשים. כדי לשכנע נשים, חשוב לארגן חוגי בית, אך במקביל לפעול ולהסביר בכל מקום שבו נמצאות נשים: בעבודה, בבית, במועדונים עירוניים ועוד. על סניפי תנ"י לדאוג לפעילות רציפה ומחדשת, ולא רק לקראת הבחירות.

בסדנה "איך יוצאים ממעגל הייאוש לתקווה?", שריכזה המשפטנית מור סטולר, תיארו משתתפות כיצד מחזקת המלחמה בעזה הלכי רוח של ייאוש נוכח החורבן והמוות גם של קרובי משפחותיהן. בדיון התגבשה התפיסה שפגישות והידברות במסגרת תנ"י ושל תנ"י עם ארגוני נשים שונים וכן הפגנות וסיוע לעקורים מחזקים את התקווה לשינוי.

חברות המועצה התרגשו כאשר הודיעה תמר גור'נסקי על פרישתה מתפקיד נשיאת תנ"י אותו מילאה 22 שנים. המועצה נפרדה מגור'נסקי בתשואות והעניקה לה שי. המועצה בחרה פה אחד בעו"ד מור סטולר לנשיאת התנועה.

מושב המועצה של תנועת נשים דמוקרטיות בישראל (תנ"י) נערך בבית הגפן בחיפה ב-12 בספטמבר. הדיונים הוקדשו למחויבות למערכה להפסקת המלחמה והרעב בעזה; להגנת הפלסטינים בגדה מפני בריונות המתנחלים; למען חילופי חטופים ושבויים; למו"מ לשלום צודק ישראלי-פלסטיני; להדיפת הרדיפות הפוליטיות; ולהפסקת מעשי האלימות בחברה הערבית, ובמיוחד אלה המכוונים נגד נשים. קדם למושב ניסיון של הפשיסט שי גליק למנוע את כינוס המועצה באמצעות דרישה מבית הגפן ומעיריית חיפה להחרים את תנ"י ולא להשכיר לה את האולם. אולם הנהלת בית הגפן ועיריית חיפה דחו את הדרישה ומועצת תנ"י נערכה על אפס וחמתם של הקיצונים הימנים.

אולם בית הגפן התמלא בחברות תנ"י מאזורים שונים ובפעילות פמיניסטיות מארגוני נשים ושלום. בהרצאות ובברכות במליאה ובדיונים בסדנאות נידונו ההשלכות על הנשים כתוצאה מהמלחמה, מהטבח ומההרעבה בעזה ומהמדיניות המיליטריסטית של ממשלת נתניהו. זו אחראית לקיצוצים בחינוך, בבריאות וברוחה כדי להגדיל את תקציבי הצבא והמלחמה.

את מליאת המועצה הנחו חברות מזכירות תנ"י, רים אינאס קופטי ועדן לומרמן. המושב נפתח בברכות הנציגות מארגונים שותפים וביניהן: תמר אלמוג מקרן רוזה לוקסמבורג; יולי השש מעמותת אישה לאישה; קטי בר מהארגון אימהות נגד אלימות; ח'יתאם ואכד, ראש סיעת חד"ש בנעמת; וד"ר נעמי דה מלאך, נציגת נשים בשחור. את ברכת מק"י הביא המזכ"ל עאדל עאמר. כן הגיעו ברכות מהפדרציה העולמית של נשים דמוקרטיות; מנשות רמת הגולן; מחנאן אל-בלידי מוועדת הנשים הפלסטיניות בטול כרם; מענבל חרמוני, יו"ר איגוד העובדות והעובדים הסוציאליים; ומהסופרת הנודעת שהם סמיט.

ד"ר לעבודה סוציאלית כוכב ח'ורי הרצתה על היבטים מגדריים של המלחמה. האנתרופולוגית ד"ר חדוה אייל מהקולקטיב האזרחי המזרחי, השוותת רעב נגד המלחמה, ניתחה את השימוש בשביתות רעב במאבקים פוליטיים.

נסרין מורקוס, מזכ"לית תנ"י, סקרה בדו"ח שהציגה את מגוון הפעילויות של התנועה בשנתיים האחרונות ואת הישגיה הבולטים. מורקוס הדגישה את החשיבות ההיסטורית של הפעולה המשותפת של נשים יהודיות וערביות דווקא בימי הפצצות וטבח ברצועת עזה. תנ"י, ציינה, נמנתה עם המייסדים של המסגרת שותפות לשלום, המאחדת ארגונים ואישים יהודים וערבים ומארגנת פעולות מחאה ברחבי הארץ. תנ"י אספה סיוע והעבירה אותו לפלסטינים העקורים והמאוימים בגדה המערבית. בסיוע קרן רוזה לוקסמבורג ישראל, ארגנה תנ"י סדנאות העצמה ודיאלוג לנשים ביישובים שונים. סרטון תיעודי קצר סיכם את אבני הדרך הבולטות בפעילות התנועה בתקופה זו.

דיוני המועצה נערכו בארבע סדנאות. בסדנה שכותרתה "למה תנועת נשים?", שהנחתה אלמזה ג'בארה, חלקו המשתתפות סיפורים על אובדן ואלימות ומחו על העדרן של נשים משולחן מקבלי ההחלטות. נשים סיפרו על הדרך שבה הן נוטלות פחד אישי וכאב והופכות אותם לקריאה קולקטיבית לשינוי, לחברה שוויונית וצודקת.

בסדנה "איך נביא צעירות לתנועה?", שהנחתה נעה לוי, גובשה תוכנית לפתיחת דלתות תנ"י בפני הדור הבא: ארגון מפגשים שבהם ייפגשו וישוחחו נערות בתיכון או מיד לאחר

60 שנה ל'זו הדרך'

ההסתדרות שובתת

לשעתיים' - נשמע מוכר?

"זו הדרך" מ-8 באוגוסט 1979 דיווח בהבלטה על התייקרות הקמח, הביצים והתחבורה הציבורית בעשרות אחוזים כתוצאה ממדיניות הליכוד. "התייקרויות ללא רסן פוגעות פגיעה מתמדת בשכבות העם הרחבות ביותר", נכתב בידיעה. עוד צוין כי ועדת השרים לענייני סובסידיות החליטה לבטל את התמיכה הממשלתית בשורה של מוצרים יסוד. "סיעת חד"ש בהסתדרות תובעת ממזכ"ל

ההסתדרות ירוחם משל להכריז סכסוך עבודה כלל-ארצי על מנת לפתוח בשביתה כללית נגד היוקר ולסיכול העלאות המחירים", הודגש בסיום הידיעה.

אכן, הזעם בקרב העובדים היה גדול ו"זו הדרך" מ-22 באוגוסט 1979 דיווח על השביתה הכללית שהכריזה ההסתדרות, אך לשעתיים בלבד. הכותרת הראשית של הגיליון בישרה: "מיליון עובדים שבתו – דרישות להחרפת המאבק". במפעלים רבים נערכו אסיפות מחאה במהלך השביתה. כתב השבועון השתתף באסיפה שנערכה במפעל עלית ברמת גן בה אמר אחד הפועלים: "אנו לא יכולים להתקיים מהשכר שלנו. צריך לשבות שבוע ולא שעתיים! אם אנחנו מקבלים מכה – צריך להחזיר מכה למי שנותן אותה, כדי שיכאב לו".

בישיבת סיכום השביתה שנערכה באגף לאיגוד מקצועי של ההסתדרות, הביע נציג חד"ש בנימין גונן ביקורת על ההחלטה של הנהגת הארגון לשבות רק שעתיים. הוא ציין שהעובדים היו "מוכנים למאבק חריף וממושך יותר". עוד אמר: "על ההסתדרות להפסיק להצטלב 'שהמאבק אינו פוליטי'. המאבק מתנהל נגד ממשלת הליכוד הפוגעת בעובדים, שהם מרבית העם. לכן מאבקה של ההסתדרות הוא פוליטי – להורדת הממשלה, ויש לומר זאת בפה מלא".

ראיון עם חבר הכנסת עופר כסיף להרחיב ולהחריף את המאבק נגד רצח העם

מחריפים את העוינות ההדדית בין העמים, מה שמפריד בין המעמדות המוחלשים ומשרת את מנצליהם – המעמדות השליטים.

כיצד ניתן להצליח במאבק נגד המלחמה?

רבים סבורים שאין סיכוי שיחול שינוי שיבוא מתוך החברה הישראלית וכי רק לחץ בינלאומי יעזור. אני לא מסכים עם אמירה זו. ברור שנחוץ לחץ בינלאומי על ישראל. אבל אינני מקבל את הטענה שהחברה הישראלית אבודה ושאינן להיאבק בתוכה. אלה שטויענים כך בעצם מתבססים על ההנחה כי החברה הישראלית עשויה מקשה אחת. אך כמרקסיסט, אני רואה כל חברה כשלם המורכב מניגודים, מסתירות. במציאות הישראלית העכשווית אחת הסתירות העיקריות היא בין חסידי התיאופשיזם המתנחבלי ורצח העם בעזה לבין מתנגדיהם. תפקידנו ההיסטוריה הוא לחדד את הסתירה הזו תוך מאבק לצד מתנגדי הכוחות הרצחניים.

כדי להפוך את היוצרות ולחסל את ההגמוניה הרצחנית בחברה הישראלית, צריך להרחיב ולהחריף את המאבק שלנו בזירה הפנימית. עלינו לפנות לאוכלוסיות נוספות המשלמות את מחיר המלחמה ולגייס אותן לצידנו. צריך לעבוד בכל מקום בפריפריה החברתית, גם אם בהתחלה יקללו אותנו. לפני מאה שנה היה מנהיג עובדים שאמר: בהתחלה מתעלמים ממך, אחר כך בזים לך, אחר כך שונאים אותך ובסוף מקימים לזכרך אנדרטאות. אסור לנו לוותר; עלינו להמשיך להיאבק, ולהתעקש להגיע גם לציבורים שקשה לנו כעת לתקשר איתם – אין לוותר על הפנייה אליהם.

אך זה לא מספיק. כדי לעצור את מלחמת ההשמדה אנחנו זקוקים גם לעזרה בינלאומית. צריך לפנות לגורמים בינלאומיים ולעודד אותם להטיל סנקציות, עד כדי ניתוק היחסים עם ישראל כל עוד המדיניות הג'נוסידי נמשכת. חיוני לשתף פעולה עם כוחות בינלאומיים מתקדמים המתנגדים למלחמת ההשמדה. אך שיתוף פעולה עם אנטישמים וגזענים אסור בהחלט.

האם אין סתירה בין פנייה למעמד העובדים

בישראל לבין קריאה לחרם כלכלי ולסנקציות? ישנו מתח אך לא סתירה. במאבק לשחרור הודו, הוביל מהאטמה גנדי חרם על מוצרים מאנגליה, ובמקביל שיגר התנצלות למעמד העובדים האנגלי. אנחנו פועלים במציאות מלאה מתחים וסתירות, ולא תמיד אפשר ליישב את המתחים. סנקציות וחרמות על ישראל אולי פוגעות בטווח הקצר, אך הן משרתות את האינטרס של הציבור הישראלי בטווח הארוך. התמיכה שלי בסנקציות על ישראל אינה מתוך אנט-ישראליזם. מעבר לכך שחרם על מדינה המבצעת רצח עם הוא צודק, זה גם אינטרס ישראלי למנוע את המשך שפיכות הדמים ראוי לשלם מחיר קטן בטווח הקצר כדי להימנע ממחיר כבד מאוד בטווח הארוך.

כיצד השתנתה החברה הישראלית מאז 7

באוקטובר 2023?

השינוי הוא מהיר מאוד ועמוק מאוד. למרות שישראל מעולם לא הייתה דמוקרטיה אמיתית, ובוודאי לא ליברלית –

<<<

ח"כ עופר כסיף בוקס לציון הנכבה המתמשכת בכיכר אנטין, אוניברסיטת תל אביב (צילום: מרים אלסטר / פלאש 90)

"אינני מקבל את הטענה שהחברה הישראלית אבודה ושאינן מה להיאבק בתוכה. אסור לנו לוותר" – הדגיש ח"כ עופר כסיף (חד"ש) בשיחה עם "זו הדרך" השבוע על המאבק נגד מלחמת ההשמדה בעזה ונגד הפשיזם המתחזק בישראל.

אנו משוחחים בזמן שמלחמת ההשמדה בעזה נמשכת כבר כשנתיים. מה צריכים לעשות

ישראלים המתנגדים לטבח המתמשך?

צריך לנקוט בכל כלי מאבק דמוקרטי ובלתי-אליים, דהיינו מרי אזרחי ואי-ציות. התפיסה שלנו במק"י ובחד"ש תמיד הייתה בעד מאבקים ציבוריים ולא-אלימים ועלינו למצות כל כלי שיש לנו. המשימה המוטלת עלינו היא להקים מה שהמנהיג הקומוניסט האיטלקי אנטוניו גרמאשי כינה "בלוק היסטורי". במקרה שלנו הכוונה היא - חיבור של כוחות וגורמים שונים המתנגדים לרצח העם ולפשיזם המשתולל בתוך ישראל, גם כאשר בנושאים אחרים יש ביניהם מחלוקות.

מי אתה רואה כשותפים בבלוק ההיסטורי?

קודם כל, הכוחות שכבר מתנגדים לפשעים של הממשלה: אנחנו, הקומוניסטים, רוב מוחלט של הציבור הערבי-הפלסטיני בישראל ותנועות הסירוב. יש עוד קבוצות כמו השמאל האמוני, שלדעתי מייצג את היהדות כפי שהיא צריכה להיות – אוניברסלית ודוגלת בחירות, בשוויון ובצדק לכולם. גם הקולקטיב המזרחי-האזרחי, שהוא אחת הקבוצות האהודות עלי ביותר, משום שהוא מייצג את אחת הקבוצות הנפגעות מהמשטר הקיים ומדיניותו. אי אפשר לנתק את המדיניות החברתית-כלכלית הנצלנית והדכאנית מהמשך הכיבוש וגרורותיו. לכן מעמד העובדים כולו נפגע מהכיבוש וממלחמת ההשמדה.

מעמד העובדים נפגע כלכלית, כאשר עוד ועוד תקציבים מוסטים להתנחלויות ולצבא על חשבון הפריפריה והשכבות המוחלשות. אך הוא נפגע גם משימור העוינות בין פלסטינים לישראלים. העוינות מונעת מהמנוצלים בני שני העמים להתאחד נגד המנצלים. מרקס ולנין תמכו בעקרון ההגדרה העצמית משום שהבינו שסכסוכים לאומיים מתמשכים

היום. ברור שיש הבדלים בינו לבין הפשיזם של לפני מאה שנה משום שהנסיבות ההיסטוריות שונות. בפשיזם הקלאסי של המאה הקודמת האויב המרכזי היה המרקסיזם. היום האויב המנופח הוא אחר – הפרוגרס, ה"ווק" והמיעוטים. אבל זה לא צריך למנוע מאתנו לערוך השוואה ולדבר על פשיזם עכשווי.

כיצד השתנתה הזירה הפרלמנטרית בשנתיים האחרונות?

מעולם לא היה לנו קל בכנסת. המשפטן מיכאל ספרד הגדיר אותנו: "מיעוט כרוני". אך אין ספק שהמצב היום קשה יותר. בכנסת נחסמת האפשרות לעבוד. על הכנסת השתלט ארגון פשע עוין שלא מאפשר לעבוד. אלה לא רק סתימת פיות, השמצות, גידופים ושקרים, אלא גם שבירה של כל כללי המשחק. אלה שמנהלים את ישיבות המליאה ואת ישיבות הוועדות – לא כולם ולא כל הזמן, אבל רוב הזמן – לא מאפשרים למי שמבקר את הממשלה להשמיע את דבריו. ישנן מילים שאסור להזכיר, ומי שאומר אותן – מיד מוצא החוצה. ועדת האתיקה משמשת כצנזור והקורבנות הראשונים שלה הם חברי הכנסת של חד"ש, אבל לא רק אנחנו. לצערי מלבדנו ישנם מעטים המותחים ביקורת עניינית – בדרך כלל חברי מפלגת העבודה כמו לזימי וקריב, ולעתים יותר רחוקות ח"כים בודדים מיש עתיד.

כשאנחנו מעלים ביקורת עניינית, משתיקים אותנו בוועדות ובמליאה. בוועדת החוקה ששמחה רוטמן מנהל זה בולט במיוחד. לא רק אני – גם גלעד קריב, קרין אלהרר ויואב סגלוביץ' כמעט אינם יכולים לפתוח את הפה. רוטמן משתיק ומוציא אותנו בכל פעם שאנו משמיעים ביקורת חריפה. דברים בסיסיים שהיו מקובלים עד לאחרונה פשוט אינם מכובדים. לדוגמא, פעם היה מקובל בכנסת לא לקיים הצבעות בחגים מוסלמיים. זו לא חובה תקנונית אבל זה היה נהוג אפילו בימי ממשלות נתניהו. כיום לא מכבדים את זה יותר. חמורה יותר היא הרדיפה נגד ח"כים. אני אישית הושעתי בשנתיים האחרונות בסך הכל 288 ימים – כמעט מחצית הקדנציה! הושעתי בעיקר על דברים שאמרתי ואמשיך לומר – לא אשתוק ואמשיך לדבר נגד רצח העם בעזה. גם איימן עודה ועאידה תומא-סלימאן הושעו. שני הניסיונות היחידים להדיח חברי כנסת מכהנים נעשו נגדי ונגד איימן, למרות שזה היה בניגוד לחוק והיועצות המשפטיות של הכנסת והממשלה התנגדו לכך. היועצת המשפטית לממשלה הזהירה, כי ניסיון ההדחה הוא מדורן חלקלק ופתיח להדחה של כל מי שאינו מוצא חן בעיני המשטר.

השארתי לסוף הרשימה את הדובדבנים שבקצפת: ראשית – הצרחות. חברי כנסת מסוימים פשוט לא מאפשרים לדיון להימשך כשמישהו אומר דבר מהו שלא מוצא חן בעיניהם. יו"ר הכנסת ורוב סגניו לא מפסיקים סתימת פיות זו אלא מאפשרים אותה, וזאת בניגוד להנחיות של היועצת המשפטית לכנסת. ושנית – האלימות. תלונות שהגשתי לוועדת האתיקה נגד אלימות של ח"כים נדחו. יו"ר הכנסת וכל השרים – לבד מאחד – סירבו לגנות את ניסיון הלינץ' באיימן ובי בנס ציונה. כל זה חלק מהפשיזם ששולט ברחובות וגם בפרלמנט.

כדי לסיים בנימה אופטימית, מה תאחל לקוראי "זו הדרך" לרגל ראש השנה?

קודם כל: שיסתיים הג'נוסייד הנוראי ושהחטופים כולם יחזרו למשפחותיהם. מעבר לכך, הדברים הטריטוריאליים: שתהיה שנה של שיקום, של שלום, של שחרור ושל צדק לשני עמי הארץ. נראה לי שאלה הדברים החשובים ביותר לכולנו.

אסף טלגם

אלא אתנוקרטיה בה ממוסדת עליונות יהודית – מאז הכיבוש של 1967 היא הפכה לדיקטטורה של ממש, ומאז טבח חמאס לעריצות פשיסטית. מאז 7 באוקטובר, ממשלת הכהנאים מנצלת את הטבח הנורא והנפשע שעשה חמאס כדי ליישם את תוכנית ההכרעה הג'נוסיידית שהציג סמוטריץ' עוד ב-2017. יומיים לפני הטבח, ב-5 באוקטובר 2023, השתתפתי בכנס שמאל בינלאומי במקסיקו. דיברתי שם על ההפיכה המשטרית בישראל. הסברתי שההפיכה המשטרית היא אחת משתי הגולגולות של 'תוכנית ההכרעה' של סמוטריץ'. הרגל הנוספת היא כיבוש עזה וטיהור אתני של עזה ושל הגדה. ב-9 באוקטובר התרעתי שממשלת ישראל רצתה שתהיה התפוצצות, גל של אלימות שישמש תירוץ להגשים את התוכנית הרצחנית של סמוטריץ', וזאת לאחר שהמחאה ההמונית בלמה את ההפיכה המשטרית. בשל אמירה זו הושעתי מהכנסת ל-45 יום. מה שניסיתי לומר אז, ואני שב ואומר כעת, הוא שההפיכה המשטרית אינה המטרה; זה אמצעי לחסל קיני התנגדות בחברה הישראלית ולממש את 'תוכנית ההכרעה'. מאז 7 באוקטובר מיושמת תוכנית זו באמצעות רצח עם בעזה, טיהור אתני בגדה ופשיזם משתולל בתוך ישראל.

האם השלטון בישראל פשיסטי?

חד-משמעית כן. אני אומר זאת באחריות מלאה, לא רק כסיסמה פוליטית אלא גם כמי שחקר את הפשיזם באופן אקדמי ולימד עליו קורסים באוניברסיטה. יש משטר פשיסטי בישראל. עכשיו בוודאי. יש מי שיטענו: אבל בישראל נערכות בחירות! צריך לזכור שלפחות מחצית מהתושבים בין הנהר לים לא משתתפת בבחירות. אבל אין חצי דמוקרטיה, כמו שאין חצי הריון. נמצאים תחת שלטון ישראל מיליוני אנשים בלי זכויות בסיסיות.

מאז הקמת הממשלה הנוכחית, ובמיוחד מאז 7 באוקטובר, ישנה התבססות ברורה של ערכים פשיסטיים. בשיח שמקדמת הממשלה הערך העליון הוא האומה, לא הפרט. האומה היא הערך העליון בתפיסה הפשיסטית. בישראל של היום זה ערך עליון שבשמו ראוי להקריב לא רק מיליוני פלסטינים אלא גם מאות חטופים וחיילים. ההקרבה בודעין של החטופים למוות בעינויים והקרבת החיילים כבשר תותחים אינה מקרית. זו אינה רק גחמה של נתניהו למען הישגותו בשלטון. זו תפיסה שרואה את האדם כנחות מבחינה ערכית בהשוואה לאומה כקולקטיב. לאומנות כזו של 'דם ואדמה' מעולם לא הייתה בולטת יותר בישראל.

מאפיין נוסף של הפשיזם הוא מיליטריזם. מוסוליוני קרא למשטר הרצוי מבחינתו "שלטון החפירות", על שם החפירות של מלחמת העולם הראשונה. החברה הישראלית תמיד הייתה מיליטריסטית, אבל לא ברמה של היום. החיילים מוצגים היום כקדושים וההקרבה במלחמה – כערך עליון.

בישראל היום פולחן מוות מיליטריסטי חזק יותר מתמיד. בחודשים האחרונים מציגה הממשלה התייחסות גלויה למלחמה כערך בפני עצמו. נהוג לדבר על המשיחיות של הממשלה, אך הדבר המסוכן באמת הוא הזיווג של משיחיות ומיליטריזם.

לבסוף, אחד הדברים היסודיים בפשיזם הוא פולחן אישיות של המנהיג, שמוצג כמי שמגלם בדמותו את המדינה והאומה, והוא בעצמו החוק. לכן עצם ההעמדה לדיון של המנהיג היא סתירה פנימית בשיח, כי המנהיג הוא החוק. אנו רואים את זה עכשיו ביחס של הימין למשפט נתניהו.

האומה כערך עליון, המיליטריזם ופולחן האישיות הם שלושה מרכיבים יסודיים בפשיזם שקיימים במשטר הישראלי

פרופ' סראב אבו רביעה נואמת בהפגנת האקדמיה בירושלים ב-3 בספטמבר (צילום: תניא ציון וולדקס / סעיף 27 א')

פרופ' סראב אבו רביעה-קוידר מאוניברסיטת בן גוריון:

יש לסרב למנגנוני ההשתקה

להיות? משתפת פעולה עם פשיזם מחלחל — או דמוקרטיה גאה המסרבת לשתוק?

סראב אבו רביעה

מתוך דבריה בהפגנת האקדמיה בירושלים, 3.9

הגיע הזמן לשים סוף ל"הותר לפרסום"

ישראל הופכת קוטבית באופן חסר תקדים. נשות ואנשי ישראל השפויה נאבקים מרה לסיום מידי של הלחימה, ההחרבה, ההרג וההרעבה הנוראיים בעזה, דבר שיביא עמו הן את חוזרתם של החטופים האומללים כולם, והן סוף לאימה שב"הותר לפרסום". בנוסף, קצה נפשה של ישראל השפויה גם בעוולות הכיבוש בשטחי יהודה ושומרון ובהתעללות הנפשעת והשיטתית בתושביהם.

מהצד השני, בישראל האחרת, החשוכה והלא-שפויה, דוחפים למלחמות חורמה נצחיות על כל חורשי רעתנו, שיימשכו עד ל"ניצחון המוחלט", שאף פעם לא יגיע, ולעזאזל עם כל השאר; יהיו הקורבנות — שמותם מקודש כקורבן על מזבחות שווא — אשר יהיו.

בישראל של כוחות האור חותרים לשלום ולחיים שלווים עם שכנינו, בצוואת או בנפרד, תוך שגשוג הדדי, ומעוניינים בהסדר הוגן בעזה, שישולב בנורמליזציה עם עמי האזור. ומה רוצים בישראל האחרת? לנשל ולגרש (שלא לומר לחסל), ואז לספח, לבנות ולהתיישב. "זו שלנו, זו גם כן".

דוד הראל

מתוך דבריו של נשיא האקדמיה הישראלית למדעים

בהפגנת האקדמיה בירושלים, 3.9

שמי סראב אבו רביעה. נולדתי, גדלתי והתחנכתי בבאר שבע, תחילה בבית ספר בדואי ולאחר מכן בתיכון יהודי. חיי ארוגים בשתי החברות, היהודית והערבית. התחנכתי על ערכים של חיים משותפים, מוסר, אנושיות וקבלת השונה. הוזמנתי בידי חברי מטה מאבק האקדמיה לתת את הפרספקטיבה שלי על האיום שחונק את החברה הישראלית: הניסיון לנטרל את שומרי הסף, שהוא איום על הדמוקרטיה, שהוא איום על היכולת שלנו להשמיע את קול האנושיות.

אני שואלת את עצמי: האם מחר יהיה לנו את האומץ להשמיע באקדמיה ומחוצה לה את קול האדם שמסרב להכיר באובדן צלם האנוש בעזה, בגדה המערבית, בכפרים הבדואיים בנגב, וביחס כלפי קבוצות מוחלשות?

זה נעשה בכל האמצעים: הרס מתמשך של מנגנונים מוסדיים, הפיכת החוקי לבלתי חוקי, הפיכת הקול לעבירה והפיכת האנושיות למערכת היררכית ומקוטבת.

פריצת מצור ההשתקה באירועים כמו עצרת זו, במטרה להשמיע קול שפוי, מחייבת הגנה מוסדית על חופש הביטוי, הגנה שהמערכת המשפטית ושומרי הסף אמורים לספק. אנו באקדמיה חייבים להדגיש את חובתנו לא לשטוף ידיים מאחריות, אלא להיות בין אלה שמעזים להשמיע את קולנו, גם כשזה לא נוח, גם כשזה מסוכן. ההיסטוריה לא תשאל איפה היו היחידים, אלא תשאל איפה היו הארגונים, המוסדות, הקול הקולקטיבי — באחת התקופות החשוכות ביותר שידענו.

בימים אלה אנו ניצבים מול צומת מכריע באחת העתות החשוכות שידעה ההיסטוריה. ההשתתפות במצעד ההשתקה, הסירוב להכיר בערך קדושת החיים ללא הבדל מוצא לאומי או אתני — הם לא נטיליים. הם שיתוף פעולה עם מנגנוני ההשתקה. מנגנונים שכוחם הולך ומתעצם כאשר נשללות הסמכויות של שומרי הסף ונמסרות לרשות המבצעת. כל אחת ואחד צריכים לשאול את עצמם: איזו אזרחית אני רוצה

הגיעה העת לשינוי עומק במשטרה

קיבל דירוג נמוך ביותר במדד האקלים הארגוני. המינוי הדגים כיצד נאמנות לשר מועדפת על פני ניסיון מקצועי ויכולה להשפיע על אופן הפעולה בשטח, להטמיע מסרים שמרשים חריגה מהנהלים ולהחליש אחריות אישית.

השר בן גביר עבר ממתן גיבוי סמוי לשוטרים עבריינים, כפי שעשו שרים לא מעטים לפניו, לתמיכה הצהרתית ופומבית בשוטרים שיבצעו בנאמנות את מדיניותו גם כשהיא בלתי חוקית. בן-גביר לא המציא את זה – אבל הוא הפך זאת למדיניות מוצהרת. הקרקע הפורייה כבר חיתכה לו: משטרה המורגלת לשלוט ולא לשרת.

רב-פקד מאיר סוויסה, שהשליך רימון הלם לעבר מפגינים בתל אביב, זכה בגיבוי פומבי מצד השר בן גביר, שאף הורה לקדם בדרגה ולמנותו למפקד תחנה. למרות שקידום זה, שבוצע לפי הוראתו, נבלם בהחלטה שיפוטית – סוויסה שוחרר מהמשטרה בהוראת המפכ"ל בלי שידוע על סנקציות פליליות אישיות פומביות שננקטו נגדו. ההליך האזרחי שבו הוא נתבע הופסק עקב מצבו הבריאותי. זו דוגמה מערכתית מובהקת לשילוב של חוסר אכיפה, גיבוי פוליטי והסתרה של אחריות מפני הציבור.

ניצב בדימוס עמי אשד, מפקד מחוז ת"א שהודח מתפקידו באופן פראי, נחשב מפקד מעולה בעיני הציבור. לאחר שהודח הוא הצהיר בפומבי כי היה יכול למלא את חודרי המיון באיכילוב בפצועים לו היה מטפל ביד קשה בהפגנות, כפי שדרש ממנו השר. אך הוא בחר בגישה ערכית, מבוקרת, הוגנת ושקופה, ושילם על כך בסיום הקריירה שלו.

לציבור אין אמון

המשטרה חוזרת ומצהירה שבלי אמון הציבור היא אינה יכולה לתפקד. אך המשטרה יכולה לשוב ולממש את יעודה האמיתי רק דרך פיקוח אמיתי, שקיפות וענישה על חריגות. אלה לא רק אמצעים טכניים – הם הכלי הקריטי לשיקום אמון הציבור, שהוא המגן הראשון של כל מוסד ממלכתי. ללא אמון זה, אין משמות לשום תיק פלילי או לפעילות מבצעית. בלי פיקוח תהפוך המשטרה גוף מנותק וחסר אחריות, כפי שנראה שהדברים כיום, וכפי שמתריעים באופן פומבי ובוטה כל בכירי המשטרה בדימוס.

במקום תרבות של דין וחשבון, קיבלנו תרבות של הסתרה. במקום שקצין שמיידה רימוני הלם או מפקד שמפעיל מכת"זית שלא כדין ייענשו – הם זוכים בגיבוי, ואף בקידום. כשהשר לביטחון לאומי נותן לכך רוח גבית פומבית, ברור שהבעיה איננה טעות מקומית אלא כשל מערכתי מתמשך. אם לא יבוצע שינוי עמוק, לא רחוק היום שהציבור יפסיק לראות במשטרה כוח מגן ויתחיל לראות בה אויב מבית. מרגע שמהלך כזה קורה, היחס למשטרה יהיה כיחס לאויב: ניכור מלא והתנגדות פעילה.

השינוי הנדרש אינו קוסמטי. לא מספיק להחליף מפכ"ל או להדיח שוטר סורר. נחוץ שינוי מערכתי כולל: רפורמה במשטרה, חיזוק אמיתי של מח"ש, פרקליטות שלא מהססת להעמיד לדין, ובתי משפט שמטילים אחריות, בדגש באחריות אישית, במקום לעגל פינות. ובראש ובראשונה נדרשת החלפה של השר הכושל, שתתן רבות להידרדרות. רק כך ניתן יהיה להשיב את אמון הציבור במשטרה – תנאי קיומי לכל משטר דמוקרטי.

משטרת ישראל נולדה מתוך תפיסה מנדטורית קולוניאלית, שהעדיפה שליטה על "הילידים" על פני שירות לציבור והגנה עליו. מיומה הראשון, נבנתה המשטרה כגוף שמגן על השלטון ועל כוחו, ולא מגן על זכויות האזרח. החוק המכונה פקודת המשטרה הבריטית תורגם לעברית כמעט מילה במילה וכזאת פקודת המשטרה בספר החוקים הישראלי. שבעה עשורים אחרי, אותה תרבות עדיין שולטת בארגון: כוח מופעל לעיתים קרובות מעבר למותר בחוק והאזרחים, בעיקר החלשים שבהם, נותרים חסרי מגן.

היסטורית, המשטרה הפעילה פרקטיקה של שיטור יתר נגד קבוצות מוחלשות: ערבים ובדואים, הקהילה האתיופית ופריפריות עירוניות. שיטור היתר מלמד כיצד מערכת שלמה יכולה למקד כוח מוגזם במקום שבו אינו נדרש, תוך חוסר התחשבות בזכויות ובצרכים של האזרחים. פעולה מוגברת נגד החלשים מעמיקה את תחושת הניכור. האוכלוסייה הכללית כמעט שאינה נחשפת לכוח מדכא זה, מה שמקבע את תחושת הפער וחוסר הצדק.

אירועי אוקטובר 2000, שבמהלכם נהרגו 13 אזרחים ערבים במחאות ברחבי הארץ, חשפו את כשלי המשטרה בשימוש בכוח מופרז ובאי-הגנה על זכויות המפגינים. בעקבות הלחץ הציבורי והצורך בבירור מעמיק, הקימה ממשלת ישראל בראשות אהוד ברק ועדת חקירה ממלכתית – ועדת אור, שתפקידה היה לבחון את נסיבות האירועים, את תפקוד המשטרה והדרג המדיני, ולהציע צעדים למניעת הישנות מקרים דומים.

מסקנותיה של ועדת אור הצביעו על ליקויים חמורים: חוסר שקיפות; תרבות של חיפוי הדדי; פער עמוק בין הנהלים לבין המציאות בשטח; והיעדר מנגנוני פיקוח אפקטיביים. הוועדה הדגישה את הצורך בשינוי תרבותי וארגוני יסודי במשטרה, הכולל מעבר לאמצעים קטלניים פחות ושיפור מערכות הבקרה על פעולת השוטרים. אירועי אוקטובר 2000 נותרו תזכורת כואבת לכך שכוח בלתי מרוסן ונטול אחריות מערער את אמון הציבור במוסדות המדינה ומעמיק את תחושת הניכור בקרב קבוצות מוחלשות בחברה הישראלית.

המערכת מאפשרת, לעיתים בראש חוצות, חריגות של שוטרים: מעצרי שווא אלימים; הפעלת מכת"זיות ופרשים ללא הצדקה ובניגוד לנהלי המשטרה עצמה; אלימות והשמדת ראיות. פרקטיקות אלה מתרחשות לעיתים קרובות תחת חיפוי הדדי: שוטרים מתאמים עדויות ומסתירים אחד את פעולותיו של השני, מונעים תיעוד ומסתירים אחריות אישית.

כשל מערכתי עקבי ומתמשך

אך חוסר האכיפה על שוטרים שחרגו מהחוק הוא תוצאה לא רק של כשל השוטר או הקצין הבודד, אלא משקף כשל מערכתי עקבי ומתמשך. מח"ש, הממונה על חקירות שוטרים, נתקלת בקושי להביא תיקים פליליים לבית המשפט, והרבה פעמים אף נכשלת בהפעלת סמכויותיה. הפרקליטות נמנעת פעמים רבות מלפתוח תיק פלילי, ובתי המשפט נוטים לאשר כמעט אוטומטית את עמדת המשטרה ועדויות השוטרים.

השר לביטחון פנים איתמר בן גביר מעצב את התרבות הארגונית באמצעות מינויים בכירים. דוגמה בולטת היא מינויו של רב-ניצב דינאל לוי למפכ"ל, לאחר שכינה תקופה קצרה יחסית כמפקד מחוז חוף בדרגת ניצב. לוי נודע בגישה תקיפה ונחרצת כלפי הפגנות, במיוחד במחאת קיסריה, באותה עת נרשמה במחוזו עלייה משמעותית במספר מקרי הרצח והמחוז

האוניברסיטאות בשירות המנגנון הצבאי

חייל-סטודנט באוניברסיטת "א עובר ליד מיצג תמונות ילדים שנהרגו בעזה אותו הקימו "סטודנטים נגד המלחמה" (צילום: זו הדרך)

לשגשוג כלכלי, מדיני ותרבותי ולשמירה על חוסנה ועוצמתה של מדינת ישראל. בסופו, התריעו כי "מטה הפעולה המשותף לחברי סגל הוראה ומחקר שוקל צעדי מחאה חריפים, ובהם השבתה של הלימודים במוסדות להשכלה גבוהה". במרס אותה שנה, הודיע ור"ה (ועד ראשי האוניברסיטאות) על השבתה מוחלטת של הלימודים האקדמיים.

ור"ה, המוסדות האקדמיים בישראל, חברי סגל וסטודנטים, הוכיחו כי כאשר למאבק ציבורי או לנושא שעל סדר היום הפוליטי יש חשיבות גדולה מבחינתם, הם מוכנים להשמיע קול מחאה ולנקוט צעדים דרסטיים כדי להביע את התנגדותם, גם במחיר השלכות אישיות או מוסדיות. מחאה זו עומדת בניגוד חריף לשתיקה של האקדמיה ושל מרבית הקהילה האקדמית בישראל נוכח רצח העם ובתוכו - השמדתה המוחלטת של האקדמיה הפלסטינית בעזה בשנתיים האחרונות. השתיקה לווה גם בפעולות אקטיביות להשתקתן של חברות סגל וסטודנטיות, ברובן פלסטיניות, אשר מחו נגד קמפיין השמדה זה. אלה כללו גם הליכי שימוע, הרחקה ופיטורים.

חשבון נפש אקדמי

שתיקה, השתקה, צנזור, ורדיפה הם תוצאה ישירה של תהליכי מיליטריזציה ושל מדיניות ארוכת שנים של שיתופי פעולה פוריים בין האקדמיה לבין מערכת הביטחון והתעשייה הצבאית בישראל. תהליכים אלה הובילו למעשה להכפפה כמעט מוחלטת של האקדמיה לצרכים ולערכים הצבאיים של השלטון והחברה בישראל.

הדו"ח של פרופיל חדש מספק תמונת מצב חלקית אך חשובה של תופעת המיליטריזם ותהליכי המיליטריזציה של מרחבים ושל מוסדות אזרחיים בישראל. זה המשך והרחבה של מסמכים אחרים שערכו סקירות, מיפוי וחקירה של המיליטריזם. מטרתו היא - יצירת גוף ידע ראשוני, מקיף, עדכני ואקטואלי ככלי עזר בידיהן של אקטיביסטיות, סטודנטיות ואקדמאיות בישראל, בפלסטין ובעולם, על מנת שיוכלו להתנגד בצורה אפקטיבית לתהליכים ולתופעות אלה. לא פחות חשובה המטרה הבאה: הדו"ח נועד לספק מראה לאקדמיה בישראל, זאת ש"הדמוקרטיה בישראל" היא נר לרגליה, על מנת שתוכל לערוך חשבון נפש ולתקן את דרכיה.

ניסי פלאי

ביוני האחרון יצא לאור דו"ח מחקר של פרופיל חדש: "אקדמיה בפקודה: מיליטריזם באקדמיה בישראל". כפי שמעידים ממצאי הדו"ח, בין מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל לבין גופים צבאיים (אזרחיים וממשלתיים) שורר שיתוף פעולה מובנה, מרובד וענף, אשר מציב את הראשונים כשותפים פעילים ונלהבים במערך האלימות והדיכוי הממסדי של ישראל.

הדו"ח ממפה מספר רבדים מרכזיים של שיתופי פעולה צבאיים-אקדמיים. החלק הראשון של המסמך סוקר את תוכניות העתודה האקדמית הפועלות במרבית המוסדות האקדמיים. אלה הופכות את האקדמיה שותפה פעילה בתהליך ההכשרה לתפקידים צבאיים של חיילים ומועמדים לשירות ביטחון. כפי שנחשף בדו"ח, ישנן לפחות 54 תוכניות עתודה אקדמית, המספקות למוסדות הכנסה של מאות מיליוני שקלים. האקדמיה גם מסייעת באופן פעיל במאמצי הגיוס של בני נוער לתוכניות צבאיות אלה על ידי פרסומן ואירוחם של כנסים למתעניינים.

החלק השני עוסק במיליטריזציה של המרחב האקדמי הכוללת: בניה של בסיסים צבאיים דה-פקטו עבור תוכניות עתודה; הצפת המרחב בלובשי מדים ונושאי נשק; והתקנת אמצעי מעקב אחרי סטודנטים.

החלק השלישי עוסק בשיתוף הפעולה בגיוס של סטודנטים לחברות התעשייה הצבאית וכן לגופי ביטחון שונים, בהם השב"כ והמוסד. זה נעשה בין היתר בירידי קריירה אוניברסיטאיים ובקורסים משותפים. החלק הרביעי מתמקד בשיתוף פעולה ישיר או עקיף במחקר ובפיתוח של טכנולוגיה צבאית; והחלק האחרון באפליה לרעה בקבלה ללימודים ובמעונות אקדמיים על רקע אי-שירות בצבא, ובתפיסתה של הקהילה האקדמית את המיליטריזם ושיתופי הפעולה הללו.

הכפפת המחשבה

כפי שמראה הדו"ח המלא, לשיתופי פעולה אלה משמעות והשלכות חסרות מההיבט המטריאלי של שיתוף הפעולה. אלה ממצבים את האקדמיה כגורם הפועל באופן אקטיבי לשכלול ולהכשרה של המנגנון הצבאי בישראל. כך גם לגבי האחריות הנובעת מהיבט זה למדיניות המיליטריסטית של ישראל ולזו המסחרית של התעשייה הצבאית. מדיניות זו משתמשת בפלסטינים כשפני מעבדה ומוכרת את תוצריה למדינות ולגופים שעושים בהם שימוש אלים ודכאני. ברמה הפנים-אקדמית, שיתופי פעולה אלה, בצד אימוצה של האידיאולוגיה המיליטריסטית הציונית, מובילים להכפפה של המחשבה, המחקר, השיח ואופני הפעולה האקדמיים לאינטרסים הצבאיים, ולהדרה של סטודנטים, במיוחד פלסטינים, במרחב האקדמי.

בינואר 2023, הכריזו ארגוני הסגל הבכיר באוניברסיטה העברית ובמכון ויצמן על סכסוך עבודה במחאה נגד ניסיון ההפיכה המשפטית. כמה שבועות אחר כך, אלפי חברי סגל ממוסדות אקדמיים בישראל הקימו את המטה "למאבק להצלת הדמוקרטיה" וחתמו על גילוי דעת, בו נכתב כי ניסיון ההפיכה המשפטית יוביל ל"פגיעה אנושה בדמוקרטיה הישראלית". על כן, "האקדמיה לא תשקוט ולא תקיים שגרת מחקר והוראה נוכח האיום, ותפעל בכל דרך חוקית העומדת לרשותה להסרתו". בהמשך המסמך התריעו החותמים מפני פגיעה "בחופש ובמציאות האקדמית, שלהם תרומה קריטית

פועלים במפעל מתכת כתפאורה באחת מהופעותיו של נשיא ארה"ב דונלד טראמפ, 1 ביוני 2025 (צילום: הבית הלבן)

מנסים לשקם את המעצמה הקפיטליסטית ולא ממש מצליחים

הכלכלה הפוליטית של טראמפ

יצודק יותר. התקפותיו חסרות הרחמים על ערכי הסולידריות, הצדק, הבריאות לכל וההגנה על הסביבה הן ללא תקדים. הן מעודדות מנהיגים ותנועות המתנגדים לערכים אלה ברחבי העולם לפתוח אף הם במתקפה העולה בחיי אדם רבים".

שובה של מדיניות המקל הגדול

צעד ראשון לשיקומה של ארה"ב, לפי טראמפ, הוא שובה של המדיניות האימפריאליסטית הוותיקה של "המקל הגדול". נשיא ארה"ב ה-26, תיאודור רוזוולט, נהג לומר: "דבר ברכות, אך אחוז במקל גדול". "המקל הגדול" שימש בתחילת המאה ה-20 כדי לשמור את אמריקה הלטינית תחת הגמוניה אמריקאית ולהתערב בענייניהן הפנים של ונצואלה, קובה ומדינות מרכז אמריקה.

"המקל הגדול", קרוי גם "דיפלומטיית ספינת תותחים", הפגנת כוח מדיני על ידי שליחת ספינות מלחמה אל חופי מדינה כפופה על מנת לאלץ את מדינת היעד להסכים לדרישות המדיניות או לאינטרסים הכלכליים של המעצמה. זו הייתה המדיניות של ארה"ב באמריקה הלטינית בסוף המאה ה-19 ועד לשנות מלחמת העולם הראשונה. עתה, טראמפ שלח ספינות מלחמה לוונצואלה, אך בשונה מרוזוולט, הנשיא אוזח במקל הגדול אך מאיים בצורה ברוטלית.

לכבוש את גרינלנד, להשתלט על תעלת פנמה, לספח את קנדה, כל אלה היו חלק מאיומי טראמפ בשנה האחרונה. לכך נוספו באחרונה איומים ומעשי תוקפנות נוספים: פלישה למקסיקו, תקיפת תימן שבשליטת החות'ים, והצבת ארמדה עם אלפי חיילים בחופי ונצואלה.

ואחרון לא ממש חביב: השתלטות על הרצועה והפיכתה ל"ריבירה של עסקים ונופש" לאחר שהפיון הישראלי יסיים את מלאכת ההשמדה, ההרס והגירוש בתום יותר משנתיים של מלחמה עקובה מדם. אז, מי ראוי יותר ממנו כדי לזכות בפרס נובל לשלום?

הידיעות על כך טרם הגיעו לישראל אבל ארה"ב, המעצמה הקפיטליסטית מספר אחת, בדעיקה. התהליך לא החל היום ולמעשה נמשך זה שנים. אבל נשיא אחד ששמו דונלד טראמפ סבור שמצא את התגובה הראויה: סיסמת מערכת הבחירות של טראמפ הייתה "מייק אמריקה גרייט אגאין" או "הפוך את אמריקה שוב אדירה".

האם "אמריקה שבה לגדולה" מאז 20 בינואר האחרון, מועד תחילת כהונתו של הנשיא? כמובן שלא ניתן לסכם מה שהאמריקאים מכנים "מורשת נשיאותית" תוך פרק זמן קצר יחסית. מטרת רשימה זו היא לשרטט את אחד הכלים המרכזיים של נשיא ארה"ב בשאיפותיו למוצהרות לשקם את מעמדה – הכלכלה הפוליטית של טראמפ.

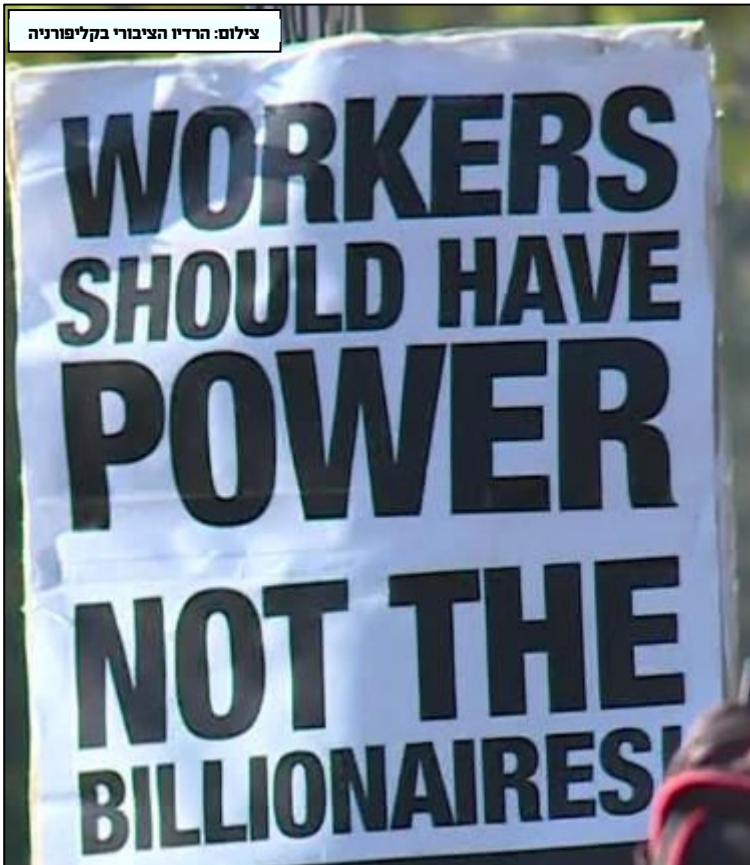
הרבה רעש וצלצולים

אין דומה לו, לדונלד טראמפ, בהפקת הרבה רעש וצלצולים סביב מעשיו, דבריו ושקריו. היום הוא מחליט כך ומחר אחרת. הוא מצייץ בעד וכעבור כמה ימים – בדיוק ההיפך. לא פעם ניכר ש"לא שולט בחומר" – קרי אין לו מושג קלוש בהתייחסותו לנושא חשוב.

עולם הדימויים שלו דומה להפליא לאחד מקודמיו, הנשיא הרפובליקאי המנוח, רונלד רייגן (1981-1989): מערבונים אמריקאים משנות ה-50 וה-60. למשל הוא מציע 50 מיליון דולר "פרס על ראשו" של נשיא ונצואלה ניקולס מדורו ואף דואג להציג שלטים ענקיים בכבישי ארה"ב ובהם צילום של מדורו עם הכיתוב "מבוקש".

אך מעבר למילים, להופעותיו המבישות והמביכות, ישנם המעשים. מזכ"לית ארגון זכויות האדם הבינלאומי אמנסטי, אנייס קלמאר, כתבה בסיכום ביניים לאחר 100 ימי כהונתו של הנשיא: "טראמפ מפגין בוז וזלזול כלפי זכויות אדם אוניברסליות. הממשל תקף במהרה יוזמות ומוסדות מקומיים בינלאומיים שהוקמו כדי להפוך את העולם למקום בטוח

צילום: הרדיו הציבורי בקליפורניה

המטרות המוצהרות של תוכנית טראמפ הן לעודד ייצור מקומי, להפחית את הגירעון המסחרי וליצור מקומות עבודה. אך התוצאה היא כבר עליית מחירים וירידה בהכנסה הפנויה. גם מהמגזר התעשייתי בארה"ב עולים קולות של מצוקה בגלל ההתייקרות של תשומות וחומרי גלם ובגלל חומות מכס שהקימו מדינות אחרות כלפי הייבוא אליהן מארה"ב. מדינות שונות הגיבו למהלך בהעלאת מכסים על הייבוא מארה"ב וגם על הסחר בינן לבין עצמן. האיחוד האירופי הטיל שיעורי מכס גבוהים על יבוא מכוניות מסין, למשל. סין לא נותרה חייבת, ובשבוע שעבר הטילה מכס על הייבוא מאירופה, בייחוד של מוצרי חקלאות ומזון.

ההיגיון שבשיגעון

נכון לכתיבת שורות אלה, כשל ממשל טראמפ בהתמודדותו עם האתגרים העומדים בפני ארה"ב הדועכת. יתר-על-כן, הנשיא תרם רבות לבידוד ארצו בזירה הבינלאומית ולחזיון הרב-קוטביות של כמה מעצמות, בהן סין היא הבולטת. בריתות אזוריות ואף בינלאומיות מכרסמות בהגמוניה של ארה"ב. כך למשל צצו יוזמות לסחר הדדי בין מדינות ללא שימוש בדולר כמטבע בינלאומי, כפי שהיה נהוג מאז תום מלחמת העולם השנייה.

ובכל זאת יש היגיון בשיגעון: צעדי טראמפ נועדו לחזק את בעלי ההון בארה"ב באמצעות הוזלת כוח העבודה, הפחתת נטל המס על רווחי ההון (שכבר יצאה לפועל), שיעורי מכס גבוהים וקיצוצים נרחבים בתקציב – בעיקר בשירותים של הממשל לאזרח, ולא דווקא בהוצאות הצבאיות.

ממדיניות זו מרוויחים ובגדול דונלד טראמפ ומשפחתו. על פי תחקיר של "הניו יורקר", במהלך שמונת החודשים הראשונים שחלפו מאז תחילת כהונתו, הונו האישי של טראמפ גדל ב-3.4 מיליארד דולר.

שמואל אורניץ

צעדים כלכליים שננקטו ועונשם

מאז תחילת כהונתו, נקט טראמפ בשורה של צעדים שרובם כשלו. הראשון, גירושם וכליאתם של רבבות מהגרי עבודה. לרוב מוצאם מאמריקה הלטינית, אבל מהגרים ממדינות רבות נפלו קורבן לשלטונות ההגירה האימתניים (ICE). ישראלים רבים נכלאו והממשל מסרב למסור מידע על מספרם ומצבם. משרד החוץ בירושלים לא מרבה לעסוק בגורלם – בשונה מיחסן של מדינות אחרות, ממקסיקו ועד דרום קוריאה, הפועלות נמרצות למען אזרחיהן – מהגרי עבודה בארה"ב.

על פי נתונים של ארגוני זכויות אדם, לפחות 60 מהגרים שנכלאו מתו במחנות המעצר שהוקמו לקראת גירושם מבלי שנמסרו סיבות מותם. מדיניות המעצר והגירוש הציתה גל מחאות המוניות ברחבי ארה"ב, בעיקר בחוף המזרחי, וגרמה מחסור חמור בעובדים בענפי התעשייה, החקלאות והשירותים. מאות אלפי מהגרים – רבים מהם החיים בארה"ב עשרות שנים – נמלטו בבהלה, והותירו אחריהם חלל שאין לו תחליף בעת הזו.

הצעד השני שננקט כלל פיטורים המוניים, קיצוצים דרמטיים בתקציבי הרווחה, הבריאות, הסביבה, ההשכלה הגבוהה והשידור הציבורי, וכן התקפה על ארגוני העובדים. כתוצאה מכך הידרדרו מאות אלפים למעגל האבטלה והעוני. פוטרו לא רק פקידים במשרדי הממשל השונים. נסגרו מכוני מחקר ופוטרו מדענים וחוקרים. לפגיעה במערכות הרווחה, הבריאות והסביבה השלכה ישירה על האזרחים מן השורה.

מדיניות הטלת המכסים הגבוהים כלפי כמעט כל מדינות העולם היא הצעד השלישי. גם על יבוא מישראל "ידידתה הגדולה בתבל של ארה"ב" הוטל מכס של 15%. זאת על אף שממשלת הימין, בצעד התרפסות טיפוסי של בנימין נתניהו כלפי פטרוננו בבית הלבן, הודיעה כי היא מבטלת את כל המכסים על יבוא מארצות הברית בציפייה "לעמוד בדרישות הסחר החדשות של הממשל האמריקאי".

לאחר חודשים של "תן וקח", טראמפ הטיל מכסים על בנות ברית ועל אויבות. הודו ספגה קנס של 50% על הייצוא שלה לארה"ב חרף העובדה שמשטרו הימני של הנשיא מודי הוא הקרוב ביותר לארה"ב במזרח אסיה.

תוכנית טראמפ כוללת מאז אפריל השנה הטלת מכס בסיסי של 10% על כל הייבוא לארה"ב. שיעורי מכס גבוהים יותר נקבעו לייבוא ממדינות שלדעתו "פועלות באופן בלתי הוגן" בסחר. לדוגמה, תוצרת סין מתמודדת עם מכס של 34%; וייטנאם - עם 46%; והאיחוד האירופי - עם 20%. בהמשך, בעקבות שורה של פעולות תגמול, הועלו המכסים ל-145% על ייבוא מסין ול-125% על ייבוא מארצות הברית לסין. אולם במאי 2025 הגיעו סין וארצות הברית להסכמה זמנית להפחתת מכסים. על פיה תשלם סין מכס משולב של 30%.

ב-1 באוגוסט העלה טראמפ את המכס על תוצרת ברזיל מ-10% ל-50%. זאת בטענה כי ברזיל מנהלת "ציד מכשפות" נגד מקורבו, הנשיא לשעבר מהימין הקיצוני ז'איר בולסונרו, אשר עומד לדין בגין ניסיון הפיכה לאחר הפסדו בבחירות 2022 לנשיא לואיס אינסיו "לולה" דה סילבה. המרדף של טראמפ הוביל להטלת מכס של 46% על יבוא מווייטנאם, שהיקפו רב. אך למרבה התמיהה הוטל מכס של 33% על ייבוא ממקדוניה הצפונית; של 49% על קמבודיה; ושל 50% על לסוטו.

הפגנה לביטול הממשל הצבאי בקמפוס גבעת רם של האוניברסיטה העברית ב-1963 ביוזמת תאי הסטודנטים של מק"א, מפ"ם, אחדות העבודה, חרות והליברלים (צילום מתוך סרט של יומני גבע / ארכיון הסרטים הישראלי)

"זו הדרך" ממליץ על כותרים שפורסמו מאז פסח חמישה-עשר ספרים לקריאה בחג

מביא את סיפור חייה של ויויאן סילבר, פעילת השלום מקיבוץ בארי, אשר פעלה למען שוויון וצדק לכל בני האדם ונרצחה בידי חמאס ב-7 באוקטובר 2023. הספר מוקדש לזכרה. גולן מספרת על חייה של הילדה המוכשרת, מדריכה בתנועת הנוער "בני ברית" בקנדה. בישראל הייתה לפעילת שלום וזכויות נשים. היא ייסדה את התנועה "נשים עושות שלום" והפכה סמל המאבק לחיים משותפים ולשלום. את הספר מלווים איוריה של דפנה אוורדיש גולן.

חייה של רוזה לוקסמבורג

"רוזה לוקסמבורג", שפורסם בהוצאת גמא, עוסק בקורות חייה של הכלכלנית, התיאורטיקנית המרקסיסטית והמהפכנית, אשר השאירה אחריה גוף עבודות המוסיף להשפיע באופן משמעותי על תנועות השמאל עד היום. לוקסמבורג נולדה בפולין בשנת 1871. הייתה מנהיגת התקוממות הפועלים בברלין ופרסמה יצירות חשובות, בהן "רפורמה או מהפכה?" ו"הצבר ההון".

בתיאור זה של חייה הקצרים אך יוצאי הדופן של לוקסמבורג, בוחנת המחברת ד"ר דנה מילס את כתביה השונים, לרבות תכתובות אישיות, וחושפת אישה שנלחמה בעוז במאבקי עובדים ובה בעת גם התמסרה בקשריה האישיים. מהי מורשתה של לוקסמבורג היום, יותר ממאה שנה לאחר שאנשי הימין הקיצוני רצחו אותה בשנת 1919 בברלין, כשהייתה בת 47?

כפי שביוגרפיה מרתקת זו ממחישה, הדגשים שלה באנושיות ובשוויון ונאמנותה לפעולה המהפכנית מעניקים קוהרנטיות לסיפור החיים הטעון של רוזה ולמורשת הכלכלית והפוליטית העצומה שהשאירה אחריה. הספר כולל פתח דבר מאת ד"ר ענת מטר.

מדי חצי שנה, בגיליונות "זו הדרך" המורחבים המתפרסמים לרגל ראש השנה ופסח, ממליצה המערכת על שורה של ספרים מובחרים. זו אינה רשימה ממצה, כמובן, ישנם עוד רבים וטובים שפורסמו בשפה העברית – אבל בהחלט רשימה ראשונית.

הממשל הצבאי והמערכת הפוליטית

הממשל הצבאי על אזרחי ישראל הערבים-פלסטינים הוקם במהלך מלחמת 1948 ופעל במסגרת הצבא, אך קידם יעדים פוליטיים ואידיאולוגיים. ביולי 1948, למחרת כיבושן של לוד ורמלה וגירוש תושביהן הערבים וערב כיבושה של נצרת, כונן ראש הממשלה דוד בן-גוריון גוף שנועד לשלוט בפלסטינים שנוותרו בשטח מדינת ישראל. מטרותיו העיקריות היו שלוש: להקל על העברת אדמות הפלסטינים לידיים יהודיות; להדיר את הפלסטינים משוקי העבודה; ולמנוע מהם להתארגן על בסיס כלל ארצי. הממשל הצבאי קידם יעדים אלה באמצעות מנגנון ביורוקרטי שמנע מהערבים יציאה ממקום מגוריהם ללא רישיון מהמושל. המנגנון הזה אפשר למעשה לשלטון לקבוע מי יעבוד ומי יהיה מובטל, מי ירכוש השכלה ומי יזכה לטיפול רפואי. הממשל הצבאי בוטל בסוף 1966.

ספרו של העיתונאי הוותיק אריה דיין, "יהודית או דמוקרטיה, הממשל הצבאי והמערכת הפוליטית בישראל 1948-1966" ראה אור בהוצאת מאגנס. הספר מתאר את הגורמים שעיצבו את יחסה של המערכת הפוליטית לממשל הצבאי, את עוצמתו המשתנה של הוויכוח סביבו, ובייחוד את תפקידה של המפלגה הקומוניסטית היהודית-ערבית.

ויויאן סילבר, פעילת שלום שנרצחה

"ויויאן סילבר", ספרה של הסופרת והעיתונאית אבירמה גולן, פורסם בסדרה "הישראליות" של הוצאת צלטנר. הספר

דשיל האמט, 1894-1961 (צילום: ויקיפדיה)

אביו המיליונר עם המאפייה ושזונת צמרת בשם דינה סוכבה אותו ואת ראשי הפשע המקומיים על אצבע אחת מטופחת. למרות הסכנות, הבלש ממשיך בעבודתו ומפענח את סבך הקשרים הסמויים מן העין, האיכות הנושנות ותאוות הנקם שהפכו את עיר הכורים המנוצלים לחבית נפץ שסופה להתפוצץ. זו תמצית הספר "קציר הארגמן" של הסופר הקומוניסטי האמריקאי דשיל האמט שפורסם בעם עובד בתרגומה של יעל ענבר. לכאורה עוד יצירה שנכתבה לפני כמאה שנה בסוגת ספרות הבלש. אך בסיפור מסתתר רומן היסטורי וחברתי על ריקבון החברה הקפיטליסטית האמריקאית.

אישה קשה ולרוב צודקת

בתחילת האינתיפאדה הראשונה, שפרצה ב-1987, הקימה ד"ר רוחמה מרטון את עמותת רופאים לזכויות אדם. היא עשתה זאת בהכירה בכך כי חובתה העליונה כרופאה היא להיאבק למניעת הרוע והסבל שבני אדם גורמים לזולתם ולא להסתפק במאבק בחיידקים ובווירוסים. מרטון משוכנעת כי לכל אדם, ובייחוד לפלסטינים שתחת כיבוש ישראלי ממושך, מגיעים חיים של כבוד לגופו ולרוחו וכי אין להשלים עם יחס משפיל, התאכזרות, התעללות ועינויים. לאחר 38 שנה מפרסמת מרטון בהוצאת פרדס, ספר אוטוביוגרפי: "אישה קשה – מסע אישי-פוליטי". אלה למעשה שלושה ספרים: חייה ומאבקה נגד הכיבוש והאפליה המגדרית; המאבקים האידאולוגיים (ואף חיסול חשבוניות היסטוריות) מול יריביה הציוניים בארגון; ותולדות ההתנגדות לכיבוש בישראל.

לקסיקוני הברוטליות והחברה המשותפת

הכותרת יכולה לבלבל. בחודשים האחרונים פורסמו "הלקסיקון של הברוטליות: מונחים מרכזיים ממלחמת עזה", מאת אסף בונדי ואדם רו (הוצאת פרדס) ו"לקסיקון לחברה משותפת" מאת שולי דיכטר ואמיר פאחורי (הוצאת תשע נשמות).

אפשר לציין אחדות ניגודים. ספרם של בונדי ורו עוסק ב"חזית השפה". לדבריהם "בזירה זו מתנהלת מערכה פנים-ישראלית, שבה מילים נכתשות, מסורסות ומעוותות, ומורחקות ממשמעויותיהן הממשיות, האמיתיות. בחזית זו נוקטים השלטון והתקשורת המסייעת בידו שלל אמצעים כדי לשלוט במחשבה של הציבור הישראלי, לעקר את יכולתו להתנגד, ובעיקר – להפוך אותו לשותף לפשעים שמובילה

ההפיכה המשטרית - כיבוש מבית

עורך הדין מיכאל ספרד פרסם בהוצאת קרן ברל כצנלסון את הספר "כיבוש מבית - מסע אל מקורות ההפיכה המשטרית". ספרד כתב בספר: "רציתי לשרטט איך עשורים של דיקטטורה ישראלית כלפי הפלסטינים יצרו דינמיקה שהובילה את מדינת ישראל מקריית ארבע, מקדומים ומפני חבר אל האיום הממשי שפרץ לחיינו בראשית 2023: הפניית הגילויטינה האנטי-דמוקרטית פנימה והחלת מבנה חוקתי חדש וטוטליטרי שידכא את הישראלים כולם, גם היהודים שבהם. ואז הגיע שבעה באוקטובר. לרגע נראה לי שדבר מהעולם הקודם לא רלוונטי, אבל עם הזמן הבנתי שזה לא נכון. הכול עדיין רלוונטי".

כיבוש בחוץ - המחאה במלחמת לבנון

המחאה נגד מלחמת לבנון הראשונה, זו שפרצה בבוקר של 6 ביוני 1982, החלה בכיכר הבימה עוד לפני שהחייל הישראלי הראשון פלש לדרום לבנון. כך ניתן ללמוד מהספר "מולדת איננה מזבח: המחאה בימי מלחמת לבנון הראשונה", מאת ד"ר אביב כהן שפורסם בהוצאת פרדס. גל מחאה גדול פרץ בעקבות יציאה חפוזה בחסות אמריקאית למלחמת "יש ברירה", תוך ניסיון מגלומני לשנות מציאות פוליטית בלבנון ובמזרח התיכון כולו.

המחקר החשוב והחלוצי מספר את סיפור המחאה של אותם אנשים רבים שפעלו בעורף, שלא הפסיקו להפגין כדי לעורר תשומת לב לקורה בלבנון. הם הפגינו גם תחת מטר של גידופים, הסתה, יריקות, מהלומות אגרוף וכל אמצעי אלים אחר מצד אנשי "כך" ותומכי ימין שהיו עיוורים למתרחש. בשיא המערכה נרצח פעיל שלום עכשיו, אמיל גרינצווייג, בקרבת משרד ראש הממשלה בירושלים. רבבות פעלו בהתנגדות למלחמה במסגרת תנועות קיימות כמו שלום עכשיו וחד"ש. הוקמו אז מסגרות חדשות ובהן הוועד נגד מלחמה בלבנון, יש גבול, הורים נגד שתיקה, "יוזמת ניר עוד" ועוד. חבל שהחוקר עוסק אך ורק בפעילים היהודים נגד המלחמה תוך שהוא מתעלם מאלפי הפעילים הערבים, רובם ככולם קומוניסטים, שמילאו תפקיד מרכזי במערכה נגדה.

עונת המשמשים באום אלפחם

"עונת המשמשים" מאת אחמד אגבאריה, שפורסם בהוצאת מכתוב, הוא הרומן הראשון שנכתב על העיר אום אלפחם. הוא בהיסטוריה של הארץ וברבדים המיתולוגיים של המקום במאה השנים האחרונות. הרומן מקים לחיים את המיתולוגיה של פרי גן העדן, על עונתו הקצרה והכמיהה אליו. זו ביוגרפיה מדומינת על אדם וטבע, במקום שבו הטבע הוא חלק בלתי נפרד מן התרבות.

עלילת הספר נעה בין עבר להווה, ותנועתו מכניסה אותנו לעולמו הפנימי של גיבורו טארק, לעומק תודעתו, לזיכרונות ילדותו באום אלפחם. אך הוא גם ממפה את התמורות שחלו במקום בעשורים האחרונים: התמורות מתגלות לו בחדות כשהוא שב אליו לאחר היעדרות ממושכת. הכפר גדל, אך כמו הרבה כפרים פלסטיניים אחרים, המכונים ברשומות "ערים", הוא מרחב מגובב נטול מרכזים עירוניים או תשתיות, המורכב ממתחמים גדולים של בתי מגורים.

קציר הדמים של דשיל האמט

בלש פרטי נקרא לפרסונוויל ומגלה כי הלכות שהזמין אותו מת. בירור קצר מגלה שהלכות נורה מול בניין העירייה, שאשתו היפה הייתה במקום, שהוא עמד לחשוף את קשרי

אדמות ופלאחים

עמוס נדן, העומד בראש מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל אביב, פרסם בהוצאת רסלינג את "אדמות ופלאחים – משכתוב תיאוריה לכתובת היסטוריה פלסטינית". הספר לא רק מאיר את ההיסטוריה הפלאחית, אלא גם מדגיש תופעה רחבה יותר: כיצד קונספציות שגויות ממשיכות, אז כמו היום, לעוות את הבנתנו ביחס למציאות אנושית מורכבת. המחקר עוסק גם בקשר הפלאחי ללאומיות ולמרד הערבי בשנות ה-30 וכיצד סלל כישלון המרד דרך לכישלון אותם פלאחים במלחמת 1948.

ארבעה ספרי שירה מעולים

יש הטוענים כי "שוק ספרי השירה מת", קרי השירה הפכה סחורה ולסחורה הזו אין קונים. אבל בניגוד לחוקי השוק הקפיטליסטי, ספרי שירה מעולים בשפה העברית ממשיכים להופיע. זה המקום להמליץ על ארבעה מהם, לא לפי סדר עדיפות. תהל פורש מכה בקפיטליזם שנית (למעשה רביעית) עם ספרה החדש "ג'סטיס והופ" (הוצאת הקיבוץ המאוחד) לאחר "בצע" (2014), "יחסי בעלות" (2020) וספר המסות "סיבות להישאר" (2024).

טעימה מהספר - "ג'סטיס והופ":

רק ככה הוא יכול לחיות, בְּהֵד נְשִׁימָתָם,
בְּלֶחֶשׁ לְחָשִׁי יְעָרוֹת וּנְהָרוֹת, בְּמָה שֶׁעוֹלָה מֵהַמַּיִם,
מִהָאֲדָמָה. כָּכָה הוּא חַי בְּכָל זֹאת,
חַי בְּצִפְּרִים שֶׁלֹא יוֹדְעוֹת מִדוּעַ הֵן עָפוֹת זָמַן כֹּה רַב,
חַי בְּנוֹלָדִים הַנִּדְחָפִים הַחוּצָה אֶל הָעוֹלָם,
חַי בְּפַעֲיֵמוֹת לִבָּךְ,
חַי בְּפַעֲיֵמוֹת לְבָנוֹ,
בְּזֶה שֶׁמְסַרְבֹּת לָדָם,
בְּזֶה שֶׁהֵדְבַר קָצוֹב מָאֵד,
שֶׁנִּמְנוֹת לְבִסּוּף,
חַי אֶת סוּפָנוֹ.

"דלקת" מאת רוי יהב הוא ספר ביכורים שפורסם בהוצאת מוסד ביאליק. כך נכתב בהקדמה לספרו: "דלקת נושא בשמו את שלל הרבדים בו הוא עוסק. דרך השירים, ובסיוע מרקמיהם המוזיקליים העשירים, המשוור מנסה לזהות את הנגיף הדלקתי כמו גם הפואטי, כדי להסירו: השירים דולקים אחר הנגיף, מחפשים אחריו בנרות, מדליקים כל אור אפשרי כדי לאתר ולכבותו". יהב הוא משורר, מוסיקאי, איש חינוך ופעיל חד"ש, מדריך חברתי ומורה לספרות בבית ספר יסודי. בשנת 2021 הוציא את אלבום המוסיקה הראשון, והשנה עומד לצאת אלבום נוסף.

אירוע השקת ספר השירה "שפה פצועה" (הוצאת מידן), על פואטיקה ופוליטיקה מאת יאפא שוסטר שיין התקיים בחודש שעבר בחנות תולעת ספרים בתל אביב. שוסטר היא שחקנית, בימאית, מחזאית והמנהלת האמנותית והמייסדת של "אנסמבל התיאטרון האפריקאי בישראל". האנסמבל הוא עמותה שקיימת כבר 14 שנה. שוסטר הקימה אות לאחר שפורק התיאטרון האתיופני הראשון בישראל "נטלה" (בגד מסורתי באמהרית).

ספרו של פרופ' אברהם עוז "כוחו של יופי" (הוצאת פרדס), הושק בחודש שעבר. "כוחו של יופי" הוא אסופת שירה מתורגמת מאת משוררים שונים ומתקופות שונות. ביניהם: ברטולט ברכט, לאונרד כהן, ארתור רמבו, בוב דילן, אנה אחמטובה, ז'ורז' מוסטיקי, ויליאם שקספיר וג'ון מילטון. האנתולוגיה שערך עוז (למעלה מ-520 עמודים) כוללת בייחוד שירי מלחמה ומוות.

יוסי אבו

<<<

ממשלת ישראל מאז השבעה באוקטובר ברצועת עזה ובגדה המערבית.

לעומת זאת, כל מונח בלקסיקון של דיכטר ופאח'ורי "הוא אבן בניין לחברה משותפת, מושג מבואר לקראת תקווה פוליטית. כינון תחביר חדש למושגים אלה, יסייע לכינון משנה מקיפה לחברה משותפת, בעלת שפה, מוסדות, נראטיב". לדבריהם, "כתיבת הלקסיקון התבססה על שיתוף פעולה בין פלסטינים לבין יהודים אזרחי ישראל, מנהיגות ומובילי ארגוני שותפות וחוקרים, שחברו בשביל ללמוד ולכתוב ביחד. עשרות אלפי אזרחים מקיימים כבר כיום מבנים של שותפות – בחינוך הדו-לשוני, בפעילות הדור הצעיר, במוסדות של רשויות מוניציפליות, בתרבות ובאמנות, ואף בעסקים".

מאבק השחורים בארצות-הברית

"בפעם הבאה - שריפה", שפורסם בהוצאת אסיה, אוצר שני חיבורים אישיים פרובוקטיביים פרי עטו של ג'יימס בולדווין, הסופר האמריקאי השחור הנודע ולוחם זכויות האזרח, שנכתבו במלאת מאה שנה להכרזת האמנציפציה (1863). בסוף הספר מובא ההספד המרגש שנשאה הסופרת טוני מוריסון בטקס ההלוויה של בולדווין.

בולדווין, שהיה אחד השופרות הבולטים במאבק השחורים בארצות הברית בעליונות הלבנה; האיש שצבע עורו התווה את מסלול חייו; פונה בקולו הרענן לקוראים האמריקאים, שחורים ולבנים כאחד, וקורא להם לתקוף את מורשתה הנוראית של הגזענות. הוא מזהיר מפני מה שעלול לקרות אם בעיית הדיכוי לא תטופל, ומפני מי שאין להם מה להפסיד.

קרוע בין מציאות לתקווה, הוא מפציר בקוראיו לקרוא תיגר על הערכים המוצמדים לצבע העור. לדעתו, אף כי הדבר נראה לא סביר, ההיסטוריה האנושית – ובפרט זו של השחורים האמריקאים – היא עדות להגשמתו שוב ושוב של הבלתי אפשרי.

חנאן אבו חוסיין, "גבולות שבועות", תערוכה במוזיאון תל אביב. (צילום: אלעד שריג / מוזיאון תל-אביב לאמנות)

חמש תערוכות - ביקור חובה בחגים

במחירי הדגה והתמעטות אוכלוסיות רבות של דגים - כל אלה מעוררים כיום דיון ציבורי ער ביחס לדיג.

עבודה, מלאכה, פעולה בעין חרוד

במשכן לאמנות עין חרוד נפתחה תערוכת קבע חדשה מאוספי המוזיאון בכותרת: "עבודה, מלאכה, פעולה". בתערוכה מוצגות עבודות אמנות מאירופה של המאה ה-19 בצד יצירות עכשוויות מישראל; עבודות של אמניות ואמנים מהזרם המרכזי עם של אלה שפעלו בשוליים; יצירות קנוניות מוכרות עם כאלה ששכבו שנים במחסנים ולא נחשפו לציבור. אחד היצירות שהוצאו מהמחסן - "לעזרת הימים" של נפתלי בזם מ-1952. זה ציור שמן גדול-ממדים שנוצר בעקבות שביתת הימאים נגד שלטון מפא"י.

כן מוצגות בערוכה עבודותיהם של פריד אבו שקרה, אברהם אופק, בני אפרת, ביאנקה אשל-גרשוני, יששכר בר ריבק, צבי גלי, תמר גטר, יהושע גרוסברד, משה גרשוני, דב הלר, יוכבד וינפלד, חאדר ושאה, יוזף ישראלס, פנחס כהן גן, הילה לולו לין, סיגלית לנדאו, אברהם מינצ'ין, יהושע נוישטיין, אפרת נתן, מירי נשרי, יוחנן סימון, פנחס עשת, איזידור קאופמן, גרשון קניספל, לזר קרסטין, אורי ריזמן ורות שלום.

הצילומים האבודים של קריס מרקר

צילומים בשחור-לבן הם מרכז התערוכה "הצילומים האבודים של קריס מרקר" במוזיאון ישראל. הצילומים מציגים את ישראל בשנת 1960 מבעד לעדשת מצלמתו של קריס מרקר, מן היוצרים המקוריים בצרפת. מרקר היה מיוצרי "הגל החדש" בקולנוע הצרפתי לאחר מלחמת העולם השנייה. התמונות צולמו מאילת בדרום ועד קיבוץ מנרה בצפון כהכנה לסרט תיעודי-אמנותי על המדינה הצעירה, ומאז 1960 נעלמו עקבותיהם. לפני שנים ספורות נתגלו יותר מאלף תשלילים של אותם צילומים בארכיון הסינמטק בפריז. כ-120 מהם הודפסו לרגל התערוכה והם מוצגים לראשונה. התערוכה מציגה גם חומרי ארכיון נדירים לגבי נסיבות ביקוריו של מרקר בישראל בשנת 1960.

יוסי אבו

חגי תשרי הם עבור רבים זמן לחופשה, למנוחה ולטיול. מערכת "זו הדרך" ממליצה על עשרה ספרי קריאה (עמ' 12 ו-13) ועל חמש תערוכות המוצגות ברחבי הארץ העשויות להעניק משמעות אחרת לטיולים.

חנאן אבו-חוסיין במוזיאון תל-אביב

במוזיאון תל-אביב מתקיימת תערוכה המציגה לראשונה את מיצביה גדולי-הממדים של הפסלת חנאן אבו חוסיין, ילידת 1972, אום אל-פחם. התערוכה חושפת את מנעד החומרים המשמשים בעבודתה, ואשר מקורם בחיים עצמם: עבודת-קיר מצמר כבשים גולמי הפרושה מרצפה עד תקרה; מערום של שמיכות מסורתיות; ומערכת צינורות סבוכה שבעורקיה זורם שמן זית. יחד עם עבודותיה בבטון, שהפך החומר המזוהה עם אמנותה. הם מעצימים תחושות של כאב והתרסה נגד מעגלי הכפייה המופעלים על אבו-חוסיין כאשה, כערבייה-פלסטינית, וכאמנית בחברה מסורתית פטריארכלית. ביום שישי הקרוב, 19 בספטמבר, יתקיים סיור מודרך בתערוכה.

באולם סמוך, מוצגת התערוכה של האמנית מריה סאלח מחאמיד, שנולדה ב-1990 באום אל-פחם, ועובדת ומתגוררת בעין מאהל. התערוכה חושפת גוף עבודות שנוצר במהלך חודשי המלחמה. סאלח מחאמיד, בת לאם אוקראינית ולאב ערבי, מרבה לעסוק ביצירתה בזוהרת המורכבת ומשקפת מציאות פוליטית וחברתית סבוכה וטעונה.

דגים ודייגים במוזיאון הימי בחיפה

התערוכה "דגים ודייגים" במוזיאון הימי הלאומי בחיפה משלבת מוצגים מכל מוזיאוני העיר במטרה להתבונן בדיג כתופעה מהותית בחברה האנושית. הדיג, אשר לו נודעת חשיבות עצומה לתזונה האדם ולפרנסתו, השפיע על עיצוב סביבת החיים האנושית - על התהוותם של כפרי דייגים וערי נמל, על התנועה בין החוף לים, על אופיים של הרציפים והשווקים ועוד.

התערוכה חותרת לעורר מחשבה על מהותו של הדיג בימינו. בעידן הקפיטליסטי, עם המעבר לדיג תעשייתי, התערערה הבריאות האקולוגית של הדגה. דיג יתר, עלייה

האו"ם: בעזה מתבצע רצח עם

הפעולה הרביעית היא - "יצירת תנאים שכוונתם למנוע ילודה". בסעיף זה הדגישו בדו"ח תקיפה מדצמבר 2023 שכוונה נגד מרפאת הפוריות הגדולה ברצועה. באותה תקיפה הושמדו כ-4,000 עוברים וכאלף דגימות זרע. הפעולה היחידה בה לא הואשמה ישראל היא - העברת ילדים בכפייה מקבוצה אחת לאחרת.

אשר לכוונה לביצוע רצח העם, מתבסס הדו"ח על ראיות ישירות וביניהן הצהרות של נתניהו, גלנט והנשיא הרצוג. לצד הראיות הישירות, נשען הדו"ח גם על ראיות נסיבתיות - בחינת כלל הראיות והסקת המסקנה מתוך דפוס ההתנהגות, כאשר זו המסקנה הסבירה היחידה שניתן להסיק מדפוס זה.

"הכוונה הג'נוסידיה להשמיד את הקבוצה הפלסטינית בעזה היא המסקנה הסבירה היחידה שניתן להסיק מפעולות ישראל בעזה" - כך קובע דו"ח שפרסמה השבוע (16.9) ועדת החקירה הבינלאומית הבלתי תלויה לשטח הפלסטיני הכבוש, כולל מזרח ירושלים, אשר הוקמה ב-2021. הדו"ח קובע כי פעולות הרשויות וכוחות הביטחון הישראליים הולמות ארבעה מתוך חמשת הפעולות המהוות רצח עם. כמו כן קבעה הוועדה, כי פעילות של ישראל נעשתה בכוונה תחילה - סעיף הנדרש להוכחת רצח עם.

הדו"ח מפרט כיצד מילאו הרשויות הישראליות את התנאים המרכזיים המגדירים רצח עם. התנאי הראשון הוא - "הריגת אנשים הנמנים עם הקבוצה". בעת כתיבת הדו"ח, מספר ההרוגים בעזה חצה את רף ה-60 אלף כאשר 46% מהם הם נשים וילדים. הפעולה הראשונה בה מואשמת ישראל היא "הריגת אנשים הנמנים עם הקבוצה". ע"פ הוועדה כוחות הביטחון הישראליים הרגו פלסטינים בדרכים שונות: הפצצות על מבנים מוגנים כגון בתי מגורים ובתי חולים, תקיפות ישירות של אזרחים גם באזורים שהוגדרו "מוגנים" או במהלך פינוי, וכן יצירת תנאים בלתי-אנושיים בהם מניעת מים, מזון ותרופות החיוניים להישרדות.

הפעולה השנייה היא "גרימת נזק חמור גופני או נפשי לחברי הקבוצה". בסעיף זה הדו"ח מתייחס בין השאר להתקפות ישירות על מתקנים אזרחיים, התעללות קשה בעצורים פלסטינים כולל עינויים, אונס ותקיפה מינית, עקירה כפויה, הרס סביבתי ואללימות מינית ומגדרית.

הפעולה השלישית היא "העמדת הקבוצה בתנאים שיש בהם כדי לגרום להשמדתה הפיסית". ע"פ הוועדה, כוחות הביטחון הישראליים הרסו בכוונת תחילה שכונות מגורים, תשתיות חינוך ומוסדות רפואיים; מנעו גישה לטיפול רפואי; עקרו בכוח פלסטינים מיישוביהם; פגעו ברבייה של תושבי עזה; והשתמשו ברעב כשיטת לחימה תוך ניתוק הגישה למזון, מים, מחסה וטיפול רפואי.

השבוע לפי איתי בנימיני

ברכה לראש השנה:

שנהיה לברזיל ולא לארה"ב

המועצה לכפרים הלא מוכרים בנגב

די להריסת הבתים!

הפגנת זעם מול משרדי הממשלה בבאר שבע
יום חמישי 18.9 | 10:00 | התקווה 4 באר שבע

חד"ש תל אביב

מערכת החינוך בצל ההשמדה

דיון על החינוך בצל הפשיזציה וההשמדה
יום חמישי 18.9 | 20:00 | אחד העם 70

שותפות השלום

הפגנת סולידריות עם המשט הבינלאומי לעזה

יום שישי 19.8 | 17:00 | נמל יפו

חד"ש תל אביב

יום עבודה ומפגש פוליטי

בכפר הפלסטיני האקולוגי פרח'ה

יום שבת 20.9 | הרשמה מראש אצל חד"ש ת"א

חד"ש סטודנטים

מחנה הסטודנטים השנתי

שישי-שבת 26-27 בספטמבר | גבעת חביבה
ההשתתפות במחנה מותנית בהרשמה מראש

לקוראי זו הדרך ולמפיצי

הגיליון הבא יתפרסם ביום ד', 1.10

zoha.org.il

זו הדרך ברשתות החברתיות

וואטסאפ

טוויטר

פייסבוק

אינסטגרם

טלגרם

